

פרק ט' – בירור סיבת העינוי במצרים

המהר"ל מנסה לברר לנו את דברי חז"ל על גזירת השעבוד ביחס לחטא אברהם. ראינו שני מהלכים. האחד עוסק ביציאת מצרים: בגלל שהייתה לאברהם מיעוט אמונה, יציאת מצרים היא מהלך של ריבוי אמונה בכל העולם. המטרה של השעבוד הוא היציאה. נושא שני הוא עצם השעבוד, לא היציאה. השעבוד הוא תיקון וביורור לעומת טעויות אברהם של מיעוט אמונה - חוסר חירות. כדי לתקן את חוסר החירות צריך לראות מה קורה כשאין אמונה, איזה שיעבוד נורא יוצא. מיעוט אמונה זה חוסר חירות, כדי לתקן את זה צריך להראות כמה נורא כשאין אמונה, איזה שיעבוד נורא זה יוצר. אבל זה לא הסביר לנו את עוצמת השעבוד. אנחנו רואים שעמ"י משועבדים מאוד קשה, עוברים ייסורים. כדי להסביר את זה המהר"ל עובר לרובד נוסף שבוחן את דמותו של אברהם אבינו.

המהר"ל השווה את אברהם ליצחק ויעקב. מידתו של אברהם היא חסד, של יצחק היא דין, ושל יעקב היא אמת. אברהם הוא אישיות אדירה אבל פרטית, מכיוון שהוא איש מיוחד אבל בפני עצמו, יש לו חסרונות. החיסרון העיקרי שלו הוא שהוא רק אברהם. הוא מדהים, אבל הוא לא יצחק ולא יעקב. זה חיסרון מאוד גדול, שהוא לא יצחק ולא יעקב. אברהם בעצם היותו אבי האומה, יש בזה חיסרון. צריך בשביל זה גם את יצחק ואת יעקב, בכל אחד מהאבות בפני עצמו יש חיסרון. במובן הזה אנחנו צריכים בירור ודיקוק על אברהם. אברהם הוא ראש אבן הפינה, אבל הוא לא יכול להיות בכתלית השלמות כי הוא אחד. האחד היחיד שהוא שלם זה הקב"ה. החיסרון של אברהם הוא שהוא נוטה יותר מדי אל המידה ראשית שלו, החסד של אברהם. הרצון שלו להוביל, להיות ראשון (זה לא רצון נמוך, ודאי הוא מלא קדושה עליונה), אבל יש לו את התכונה המאוד חזקה להוביל, לפרוץ דרך, להאיר ממזרח, להביא בשורה גדולה לעולם. הוא ראש, יש לו חיסרון שהוא יותר מדי ראש. אין לו את המעלות של האחרים, הדין והאמת. אברהם נוטה להיות ראש, לכן הוא רצה להיות ראש ומושל על ת"ח, לעשות אנגריא בתלמידי חכמים. זה מצד מידתו. בגלל שהוא מאוד מוביל, מאוד מוליך אחריו, אז כולם הולכים אחריו. יש לו תכונה שכולם הולכים אחריו - התכונה הזו צריכה איזון. לפעמים זה לא נכון שילכו אחריו, כי זה לפעמים על חשבון ההתעלות העצמית שלהם בתלמידי חכמים. אם תבוא לחבורת תלמידי חכמים ותגיד להם שיש פה משימה חשובה של מסירות נפש, וכולם מתלהבים ונמשכים אחריו - זה לא תמיד נכון. לפעמים יש סיכון בלהיות ראש. לפעמים צריך לומר אל תלכו אחרי, אל תהיו תלמידים שלי. אני אלך לבד, יש לכם תפקיד אחר. צריך לפעמים לוותר על התכונה החשובה הזו של להיות ראש. זה קשה מאוד, זו התכונה שלו! זה מאוד קשה לאברהם, זה ללכת נגד המהות שלו! זה לא ראש של גאווה אלא מלא ענווה. אברהם צריך ללכת הפוך מהתכונה שלו, זה מבחן מאוד קשה. זה חטא קטן, אבל מכיוון שאנחנו עוסקים בהקמת האומה, יש לזה השלכות גדולות.

הבעיה השניה של אברהם היא שהוא לא יצחק, לא רק שהוא יותר מדי אברהם. הוא שואל במה אדע כי אירשנה. יצחק כולו דין, הכל בדין אברהם נטה מהדין, הפריז על מידותיו של הקב"ה, יצא מקו הדין. ה' אמר לך שיהיה ככה, ואתה רוצה הבטחות, שה' יגלה לך את גודל חסדו, שבכל המצבים זה יתקיים. ה' הבטיח, צריך ללכת אחרי החוק האלוקי, אחרי הדין. כיון שאברהם דבק במידת החסד, הוא רוצה שה' יראה אליו במלוא חסד וטובו, תראה לי את חסדך.

בעיה שלישית היא שאברהם לא יעקב. יעקב תכונתו מידת האמת, היא כל כך חזקה אצלו שאין מקום לפסולת בזרעו, הכל מושלם. אמת טוטאלית, אי אפשר לסבול קמצוץ של שקר. בגלל שלאברהם חסרה מידת האמת הטוטאלית של יעקב, הוא מאפשר פסולת במציאות - סדום. איך אתה מאפשר את סדום? איך לא הכנסת אותם תחת כנפי השכינה? אתה כאילו נותן מקום לפסולת בעולם, חסרה לך את אותה מידת אמת של יעקב.

מסביר המהר"ל, ששלושת האמוראים רצו לומר שלאברהם אין שלמות מוחלטת, הוא בסוף רק אברהם. כל אחד פירש חיסרון. חיסרון אחד הוא שאברהם רק אברהם, ולכן, בגלל שעשה אנגריא בת"ח נגזר על בניו שיעבוד, אנגריא. הם נגררו, לקחו אותם. יש להם ראש, פרעה המלך, וכולם אחריו. בהתחלה הוא סוחף אותם בדיבור רך, ואחר כך הוא שולט בהם. הוא הראש הבלעדי. הנה, אתה רואה? לא תמיד נכונה התכונה הזו של הראש, של השליטה. ודאי שכל כוונתך לשם שמים, אבל צריך להיזהר מהתכונה הזו של לסחוף אנשים אחריו. צריך להיזהר, זה לא נכון לפעמים, הסחיפה הזו, למשוך אחריו את כולם. זה גורם לאנשים לאבד את זהותם, את התפקיד שלהם. הדעה השנייה היא שאברהם הפריז נגד מידותיו של הקב"ה. למה אתה לא הולך עם הדין? מה איתו? אתה לא סומך על הדין? אתה תראה את עוצמתה של מידת הדין. הדגש פה זה עיניו, משהו קשה. ה' מנהיג את העולם על פי חוקים, כללים. הדעה השלישית, אברהם לא מכניס גרים תחת כנפי השכינה, מאפשר פסולת. עכשיו עמ"י מתקלקל מהפסולת, נדבק בפסולת המצרית, בגלל שאפשרת פסולת. או, בגלל שלא מספיק הפעלת את העוצמה שלך מול הפסולת, היא מייסרת עכשיו את עמ"י.

חטאיו של אברהם הם בירורים בעומק זהותו של אברהם. יציאת מצרים מבררת שכשהולכים להקים עם, צריך לתקן ולאזן את המגבלות של האבות, היחידים. אנחנו הולכים לקראת עם, המעבר הזה דורש לתקן את כל החסרונות של הצדיקים היחידים.

לפי זה המהר"ל רוצה להרוויח משהו. כנגד שלושת ההסברים רואים שהעונש משולש. זה משהו נוסף שהמהר"ל מרוויח על ההסברים הקודמים. גירות - אנחנו בארץ לא שלנו, עבדים - משועבדים, ומעונים. המהר"ל רומז לנו מעט, ששלושת העניינים הם כנגד שלושת בחינות החיסרון. גירות זה מצד שאברהם פגע בתלמידי חכמים, לקח אותם. ת"ח הוא גר, סוג של. הראיה, שמחברים בפרשת קדושים "והדרת פני זקן" עם "כי יגור איתכם גר". גם בתפילה, על זקני עמך... ועל גרי הצדק. מה הקשר ביניהם? גר הוא בארץ לא להם, נמצא במקום לא מתאים. ת"ח הוא גר בעולם הזה. הוא לא מתאים לסביבה. החשיבה שלו הפוכה מכולם, הוא חושב רחני, כולם חושבים גשמי. הוא חושב קדושה וכולם חול. לא מבינים אותו, המושגים שלו שונים. ת"ח הוא שונה, גר. כשמשעבדים ת"ח, לא נותנים לבחינה המיוחדת שלהם להתפתח. כשאתה משעבד את התלמיד חכם לעולם הזה, אתה מושך אותו לארץ לא לו, למקום שלא מתאים לו. כך לקחו את עמ"י למקום שלא מתאים להם, גר יהיה זרעך. ארץ. הנהגה שלא מתאימים להם. אברהם הפריז על מידותיו, מידת הדין. הוא לא הגשים את הדין האלוקי, לכן - עבודה. עבודה זה דין, ה' לא מוותר עכשיו, צריך לעבוד. חשבון, דין. מה שאברהם לא הכניס גרים תחת כנפי השכינה, אפשר לפסולת להישאר בעולם, הוא עכשיו יראה את העיניים והאכזריות שהפסולת גורמת. כל זה כי יש פסולת. אם היית מלא אמת כמו יעקב, אם לא היית נותן לפסולת להישאר בעולם, לא היה עכשיו כזה עיניו, הם לא היו לציקים ולצנינים.

לענייננו, מתברר ששעבוד מצרים זה בעצם תיקון של אברהם. לצאת מעולם היחידים אל עולם הציבור. המעבר אל העולם הלאומי צריך להיות מושלם, צריך להקים פה את עם ה', עצמאי, במלוא תפארתו. בשביל זה נדרש החידוד, הברור הנוקב מול אברהם.

כשנכנסים לפרטי הגזירה הנוראית עולות כמה שאלות המהר"ל שואל למה כתוב ארבע מאות שנה, אם עמ"י לא היו במצרים ארבע מאות שנה. צריך לומר שהגרות היא ארבע מאות שנה, לא העיניו. אבל מה זו הגרות אז, ומה זה דור רביעי ישובו הנה?

גירות זה לא מעבר פיזי למצרים, אלא המצב הזה שאנחנו מרגישים גרים בעולם. זה שעמ"י, כבר מאז אברהם, מרגיש גר: משונה, הפוך מכל העולם - זה מתחיל כבר עכשיו. בגלל שאתה, אברהם, לא אפשרת לת"ח להיבנות, אתה ניסית לגרור אותם לעולם אחר מנוגד להם, אתה תראה כמה העולם שלך יש בו התנגדות. כמה כולך גר, כמה זה מסובך לבנות עולם רוחני בעולם הזה. כמה זה גיור, כמה זה קשה להיות פה. נצטרך לחדד עוד יותר כמה קשה להעמיד עולם רוחני בעוה"ז, כי כולם נגדך, חושבים אחרת. האנושות במשך ארבע מאות שנה תתנגד למפעל הרוחני של אברהם אבינו, זה הארבע מאות שנה. זה התחיל במאבק של ארבעת המלכים שבאו להילחם באברהם אבינו. הם כנגד ארבע מלכויות, הם באו להילחם באברהם כי הוא היה יחיד, מיוחד בעולמו הרוחני, גר. המלכים מבטאים את ההתנגדות של האנושות לעולם הרוחני של אברהם, הם רוצים להתנגד לגלגל עינו של עולם, למבט האחר של המציאות שאברהם בא לפתוח. הם מתנגדים לעיקר העולם. הם כנגד ארבעה צדדים.

אברהם מציל את החמישה, כי הם דומים אל האחד. החמישי מחבר את הארבע להיות ביחד. החמישה זה אחדות, החמישי הוא באמצע, מאחד את הארבע. באות ה"א יש דל"ת ויו"ד קטנה. גם ביד שלנו יש ארבע אצבעות, והאגודל שמחבר, דרך זה אפשר לעשות חיבור. אגודל נקרא כך כי הוא מאגד, בלעדיו אי אפשר לעשות שום פעולה. האגודל מאפשר לכל האצבעות לעבוד יחד, כישות אחת. בזה שאברהם אבינו מנצח את הארבע הוא מברר את העולם. העולם הזה זה חמש. העולם נברא בה"א, העולם זה חמישה חומשי תורה. אברהם מברר את המבנה הנכון של המציאות. למרות שנראה שיש פה יצרים ורצונות בכל הכיוונים, באמת צריך להמליך את שם ה' על כולם, ואז לברר את התפקיד של כל אחד ואחד. החמישה מלכים, טרם שאברהם הגיע, עבדו את הארבע. כח הארבע, הפירוד, הפיצול מתחזק, אין פה אחדות, אין קבלת עול מלכות שמים. בא אברם שמייצג את יחידו של עולם, ומברר שארבע זה לא נכון, אלא חמש. תולדות שמים וארץ בהיבראם, בה"א בראם. באברהם, אב המון גויים. הוא בא לברר שיש פה מאחורי כל הכוחות מלכות אחת גדולה. המתנגדים אליו הם ארבע. ארבע מאות שנה = התנגדות האנושות אל קבלת מלכות שמיים. אתה גר! משונה, מקבל מלכות שמים. אתה רוצה שכל המלאכים יהיו תחת מלכות ה', כולם מתנגדים. מה פתאום, כל אחד רוצה להיות לעצמו, כל כח לבדו בעולם. זה שיעבוד, זו התנגדות. ההתנגדות לאברהם מגולמת במספר ארבע מאות. כל זה הגרות, ההתנגדות למפעל הרוחני של אברהם. זה עוד לא השעבוד.

כשאברהם בא להילחם נגד ארבעת המלכים, דוקא אז אסור היה לו לגייס את תלמידי החכמים. דוקא כשהוא בא להילחם נגד 4 המלכים, הוא צריך להראות שהמלך הוא הקב"ה. הנה, יש פה אנשים שהמלך שלהם הוא הקב"ה!

אם אתה אומר שאתה המלך שלהם, בואו אחרי, זה לא טוב, הוצאת אותם ממלכות שמים והעברת אותם אחריו. נכון שהמטרה שלך היא להילחם נגד ארבעת המלכים. הם עסוקים במלכות שמיים, ואתה מגייס אותם למשימה שלך. הניצחון על ארבעת המלכים יהיה בדיוק בת"ח שעוסקים כל הזמן במלכות ה', בני החורין, הגרים. זה עומק הניצחון על ארבעת המלכים, דוקא לא לקחת אותם.

הגירות עצמה היא ארבע מאות שנה. ארבע מאות = 4 חזק, עוצמה. התנגדות חזקה. (למה לא 4 אלף? - אין הכי נמי, מאברהם עד הגאולה יש 4000 שנה: אלפיים שנה תורה, אלפיים שנה משיח).

השעבוד זה כבר כשירדו למצרים, זה ארבע דורות, זו קומה שנייה. השעבוד הוא 4 דורות, שוב המספר 4.

במילים אחרות, כל גישת הפרשנים שמכירת יוסף היא הסיבה לשעבוד נדחית. המהר"ל דוחה את זה מכל וכל.

להפך, הרבה לפני השבטים כבר היתה הגזירה. "וישלחו מעמק חברון", מאותה עצה עמוקה, ולכן נמכר יוסף. המכירה היא הדרך לממש את הגזירה לשעבוד, המכירה היתה בגלל השעבוד ולא להפך.

ודאי שמכירת יוסף אינה הסיבה לשעבוד. אדרבה, הירידה גרמה למכירה.

לכן, יוסף הצדיק בפרשת ויגש, רומז ליעקב לא לכעוס על האחים.

הרי יעקב היה אמור מאוד לכעוס על האחים, 22 שנה הם אמרו לו שטרופ טורף יוסף. עכשיו הם צריכים לומר את האמת, שהם מכרו את יוסף!

יעקב יכול לקלל אותם קללה כזו שלא יישאר מהם שריד ופליט.

לכן מה עושה יוסף? "לאביו שלח כזאת". הוא שולח לאביו רמזים.

עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים - יין. מה עניין היין? לפי דעה אחרת גריסים של פול.

עשרה חמורים זה רמז. עשרת האחים שמכרו אותי הם עשרה חמורים, הם לא יודעים. הם נשאו גזירה עתיקת יומין, כמו חמור שנושא את המשא ואינו יודע. זו גזירה משמים.

בנגלה הסיבה של המכירה היא להחיות עם רב, בנסתר הסיבה היא שעבוד מצרים.

עשרת השבטים מכרו בלי לדעת, הכל כדי לצאת ממצרים נושאים מטוב מצרים. הכל בשביל הגאולה בהמשך.

הוא שלח גם גריסים של פול, שוברים אותם. עמ"י הולך לעבור עבודה שוברת, אבל דוקא היא תגרום לפרייה ורבייה, אתה טוחן את הגריסים והם נהיים רבים יותר.

יש פה רמזים. עמ"י הולך לקראת שעבוד קשה, אבל גם לקראת פריה ורבייה.

את כל זה יוסף רומז ליעקב.

יין ישן נושן - גזירה קדמונית.

יוסף שולח ליעקב שכל מכירתו היא בשביל שעבוד מצרים, שלא יכעס על האחים.

סיכום בקצרה:

המהר"ל משווה את דמות אברהם ליצחק ויעקב. הוא מסביר שחסרונו העיקרי של אברהם (חסד) הוא שהוא לא יצחק ולא יעקב, רק אברהם. אברהם נוטה מדי אל מידת החסד שבו, אל הרצון להוביל, הוא חסר את הדין והאמת של יצחק ויעקב, חסר שלמות מוחלטת.

יציאת מצרים מבררת שכשהולכים להקים עם, צריך לאזן את המגבלות והחסרונות של האבות, היחידים.

על פי זה מסביר המהר"ל את חטאו של אברהם, מברר את עומק זהותו:

א. **עשה אנגריא בת"ח** - אברהם רצה להיות ראש ומוביל, הוא הוליך אחריו את תלמידי החכמים. אבל זה לא תמיד נכון למשוך את כולם אחריו, זה עלול לבוא על חשבונם. לפעמים צריך לוותר על להיות ראש, אבל לאברהם זה קשה כי זו תכונתו ומהותו. הוא יותר מדי אברהם.

לכן נגזר על בניו שעבוד, שהם יובלו אחרי פרעה, הוא יהיה הראש וישלוט בהם. זה כדי לאזן, להיזהר בתכונת הראש והשליטה, שלא תגרום לאחרים לאבד את זהותם ותפקידם.

ב. **שאל במה אדע** - אברהם הוא לא מספיק דין (יצחק), הוא מפרז על מידותיו של ה', נוטה מקו הדין ומבקש מה' הבטחות, גילוי גודל חסדו. אברהם היה צריך ללכת אחרי החוק האלוקי, להאמין בהבטחה שה' נתן לו. אברהם מצד היותו חסד רוצה לראות בחסד ה', הוא לא סומך על הדין.

לכן השעבוד (העינוי) בא להראות את עוצמת הדין, להראות שה' מנהיג את העולם על פי חוקים, כללים.

ג. **לא הכניס גרים תחת כנפי השכינה** - אברהם הוא לא מספיק יעקב (אמת), אין לו את אותה אמת טוטאלית (בדעו של יעקב אין פסול, האמת אצלו כל כך חזקה), הוא מאפשר פסולת במציאות - סדום.

חסרה לו מידת האמת של יעקב, לכן הוא לא משאיר פסולת במציאות.

השעבוד מראה כמה מסוכן זה להשאיר פסולת, כי עכשיו עמ"י נדבק בפסולת/מתייסר על ידה.

המהר"ל מוסיף עוד רובד להסברו האחרון, ומראה איך שלושת בחינות החיסרון באים כנגד שלושת חלקי העונש (כי העונש הוא לתיקון אברהם, כדי שהמעבר לאומה יעשה מושלם):

א. **עשה אנגריא בת"ח** - כנגד עונש הגרות. ת"ח הוא גר, הוא במקום לא מתאים. הוא גר בעולם הזה, חושב שונה לחלוטין מכולם, בעל מושגים שונים.

כשמשעבדים ת"ח, מושכים אותם לעולם הזה, לא מאפשרים לתכונה המיוחדת שלהם להתפתח.

כמו שאברהם סחף אחריו את תלמידי החכמים למקום לא להם, כך עמ"י עבר לארץ שלא מתאימה להם, גר יהיה זרעך.

ב. **שאל במה אדע** - כנגד עונש העבדות. אברהם הפריז על מידותיו, לא הגשים את הדין האלוקי. לכן על עמ"י נגזרת עבודה, דין, ה' לא מוותר עכשיו.

ג. **לא הכניס גרים תחת כנפי השכינה** - כנגד העינוי. אברהם אפשר מציאות של פסולת בעולם, העינוי מראה מה הפסולת הזו מסוגלת להזיק. העינוי, האכזריות, קרו בגלל שהפסולת נשארה בעולם.

המהר"ל שואל בפרק י' למה כתוב בבשורה לאברהם על השעבוד שבניו ישתעבדו 400 שנה אם זה לא קרה בפועל, ומתרץ שהגרות היתה 400 שנה, לא העינוי.

(גרות זה מצב בהרגשה, תחושת שונות, זרות משאר העולם. בגלל שאברהם עשה אנגריא בת"ח, ניסה לגרור אותם לעולם מנוגד להם, ה' מראה לאברהם כמה התנגדות יש בעולם, כמה מסובך לבנות עולם רוחני בעולם הזה. מתחדד כמה קשה להעמיד עולם רוחני כשכולם חושבים אחרת ממך).

האנושות מתנגדת למפעל הרוחני של אברהם אבינו במשך 400 שנה, זוהי הגרות. השנים האלו מתחילות במאבק של אברהם בארבעת המלכים, מייצגי ארבע מלכויות. הם נלחמים באברהם כי הוא יחיד בעולמו הרוחני, הם ביטוי להתנגדות האנושית לרעיון האחדותי של אברהם, למבטו על המציאות.

הם ארבע - פיזור, ארבעה צדדים. הם באים לומר שאין אחדות, אין קבלת עול מלכות שמים, שיש בעולם כוחות רבים מפוזרים ומנוגדים.

אברהם לנגדם מציל את חמשת המלכים. חמישה = ארבע עם חמישי שמחבר אותם להיות ביחד, יוצר אחדות.

(אות ה"א = דל"ת + יו"ד ; יד = ארבע אצבעות + אגודל שמחבר את כולם ומאפשר לפעולה משותפת של האצבעות). אברהם מברר שהעולם הזה הוא חמש, שכל הכוחות נשלטים תחת מלכות ה' באמת, ומתוך כך לכל כח יש תפקיד.

4 המלכים הם ההתנגדות לקבלת עול מלכות שמים, זו ההתנגדות שמגולמת במספר 400 שנה. דוקא נגדם אסור לגייס את תלמידי החכמים, האמירה צריכה להיות שה' הוא המלך! אברהם לקח את תלמידי החכמים שעסקים במלכות שמים וגייס אותם למשימה שלו. הניצחון על המלכים אמור להיות דוקא בת"ח שיושבים ולומדים, עוסקים במלכות ה'. עומק הניצחון היה דוקא לא לקחת אותם.

השלב השני הוא ארבעת דורות השעבוד.

המהר"ל דוחה את הגישה הפרשנית שאומרת שהשעבוד הוא בגלל מכירת יוסף, ומסביר שלהפך! המכירה היא הדרך שבה מתממשת גזירת השעבוד, לא הסיבה לה.

הוא מסביר את המתנות ששולח יוסף ליעקב אבינו: יוסף שולח לאביו עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים - יין ישן, או גריסי פול.

יוסף רומז לאביו, שמן הדין היה שיכעס עכשיו על בניו ששיקרו לו וציערו אותו במשך 22 שנה, שלא יאשים את האחים. הוא מעביר לאביו מסר.

עשרה חמורים - עשרת האחים רק נושאים את הגזירה של הירידה למצרים, זו גזירה משמים. הסיבה העמוקה למכירה היא השעבוד שיגיע, והיציאה ברכוש גדול, הגאולה שתבוא מכך.

גריסים של פול - זה מאכל ששוברים, טוחנים, אבל הוא נעשה רב יותר. עמ"י עומדים לקראת עבודה שוברת, שעבוד קשה, אבל דוקא הוא יגרום לפריה ורביה.

יין ישן - זו גזירה קדמונית. כל המכירה היא בשביל שעבוד מצרים.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.